

Ett lyckokast för de fattiga

Amerikaner är snällast i världen. I alla fall skänker de mest till välgörenhet. En nödvändighet då samhället tar allt mindre ansvar. Följ med Existera till kasino och soppök. Två miljöer i snällhetens tecken.

TEXT: GÖRAN TONSTRÖM FOTO: MARIA STEÉN

Det drag i hop sig runt pokerbordet när insatserna stiger till det dubbla.

Svosch, svosch, svosch! Den vita elfenbenskulan far runt i rouletteskålen, studsar – klicketti-klicketti-klock – och faller ner i fack nummer 22. Croupieren får ta i för att höras över John Lennons *Come Together*:

– Twentytwo!
En spenslig kvinna i elegant skuren dräkt studsar upp och ner på sylvassa klackar och viftar med armarna i luften.
– Yesssss!!! skriker hon och gör en high five med hela världen. Livets bästa just nu är att kamma hem en vinst med 35 gånger insatsen!

Monte Carlo?
Nej, New York. Vålgörenhetskasino, en kall och blåsig måndagskväll i slutet av januari.
Amerikaner i gemen är generösa med

sina dollar. Betydligt mer än andra folk. Drygt 2,2 procent av BNP eller 235 miljarder dollar skänks varje år till välgörenhet. Kyrkor, skolor, universitet och sjukhus är de största mottagarna och amerikanskattebetalning gör givandet avdragsgillt.

Såväl stöd till fattiga och utslagna som kultur är beroende av gåvor och det anses självklart att den som lyckats här i världen ska betala tillbaka till samhället. Pay back, som det heter.

DETSÅGS ATT PENGAR inte luktar, fast det är inte sant. Pengar doftar Chanel No 5, lädret i en Bentley Continental GT eller bouqueten av en Château Mouton Rothschild 1986. Slantar tickar som en Patek Philippe-klocka och smakar som tryffel från Perigord.

Kvällens gäster gör, har och ger pengar. Och de delar med sig av dem för den goda sakens skull, för tillfredsställelsen av att få betala tillbaka.

De är unga, de är välklädda, många av dem är påtagligt vackra – och de är alla rika. Smusligt rika.

De jobbar inom finansvärlden där de personliga uppoffringarna är stora.

Arbetsdagar på upp till arton, tjugotimmar. Utträndhet, skilsmässor, självmord. Företagen de jobbar för har varit med och sponsrat kvällen. Ett investmentbolag har för 100 000 dollar köpt det dyraste spelbordet, Royal Flush. Som tack får man sitt namn i programmet och fri reklam på storbillskärmar under hela kvällen. Dessutom marker för 500 dollar till varje anställd att spela för. Casino Night utspelar sig på auktions-

firman Sotheby's. En ständsmässig inramning där en livréklädd vaktmästare klipper fram och öppnar bakdörren på vår gula taxi.

I DEN STORA SALEN med jättehöga fönster ut mot York Avenue glider kypare med smittbrickor, mat och fria drinkar av alla de slag serveras längs ena långväggen. Och runt borden spelas Black Jack, tärning, roulette och poker så det står härliga till.

Casino Nights arrangör heter High Water Women och är en stiftelse grundad 2005 av kvinnor som jobbar inom finansvärlden, främst med hedgefonder. Dessa kan med fria placeringar tjäna pengar också i nedgång och när börsen rasar. 2 000 miljarder dollar beräknas de förvalta så det rör sig inte om några växel-pengar precis.

”Kvällens gäster gör, har och ger pengar. Och de delar med sig av dem för den goda sakens skull, för tillfredsställelsen av att få betala tillbaka.”

High Water Womens mål och mening är att samla in pengar och göra livet bättre för fattiga och utsatta människor, främst unga kvinnor och deras barn. Förra årets kasino gav drygt 800 000 dollar, målet för kvällen är att slå det resultatet.

– Det arrangeras så många välgörenhetsställen här i New York men det är nästan alltid middagar där folk inte får någon chans att mingla runt och prata med varandra. Ett kasino ger bättre möjligheter att ungås samtidigt som man spelar och har kul. Och förhoppningsvis skänker mycket pengar, säger Kathleen Kelley, High Water Womens president och en av organisationens grundare.

– Vi vill ge välbärgade kvinnor på den finansiella marknaden möjlighet att stödja sedan filantropisk verksamhet som gör livet lättare för dem som inte är lika lyckligt lottade som de själva.

VÄLGORENHET OCH FILANTROPI. Vad är skillnaden?

Enligt professor Robert A Gross har välgörenhet sina rötter i den kristna ►

Gamla vänner och nya bekanta möts under kasinokvällen då jobbet trots allt underordnas nöjet.

traditionen och kom till Amerika med de första engelska kolonisterna. Vägörenhet är en direkt uppmaning till ett personligt ställningstagande och handlande, skriver han i uppsatsen *Giving in America*. Empati ska få en att uppoffra sig och göra något konkret för att hjälpa andra.

Filantropin, som föddes under upplysningstiden, söker däremot orsaken till den sociala nöden. Filantropi, som kan vara religiös eller sekulär, syftar i första hand inte till hjälp åt individen utan till en förändring av samhället och roten till nöden.

I KASINOKVÄLLENS PROGRAMBLAD listas tio organisationer som får stöd från High Water Women. De sysslar med allt från utbildning och skolgång för fattiga kvin-

”Nu ska vi roa oss och spela för de fattiga, tycks vara devisen. Rika barn leka bäst!”

nor till rent socialt arbete som stöd till tonårsmödrar, hemlösa och hivpositiva kvinnor med familjer.

En av de tio organisationerna är Women In Need, WIN. Dess president heter Bonnie Stone.

– Vi driver härberget för hemlösa över hela New York City och vi ger 2 500 personer en sängplats varje natt, berättar hon i minglet runt rouletten. De flesta av dem är kvinnor med barn. Stödet från en

organisation som High Water Women är livsviktigt för vår verksamhet.

Schablonbilden av en hemlös är att det är en medelålders man. Men de flesta som saknar en fast bostad i New York är faktiskt familjer med barn. Hela fyra femtedelar av alla tillhör den kategorin. Under det senaste decenniet har siffran hemlösa i staden stigit med 70 procent till runt 35 000.

MEDAN POKERBORDEN förbereds för det riktigt stora spelet, Texas Hold 'Em Tournament där värdet på markerna fördubblas var tionde minut, samlas kvällen glada gäng runt crapsbordet där de röda tärningarna studsar över den gröna filten. Insatserna skjuter i höjden och drinkarna sänks.

Jublet och vrålen av besvikelse lockar

nyfikna till bordet och till sist är där trivsamt trångt. Någon famlar reflexmässigt efter mobilen och visst byter visitkort ägare, men i stort verkar jobbet ligga nere för några timmar.

Nu ska vi roa oss och spela för de fattiga, tycks vara devisen. Rika barn leka bäst!

Allt medan stämningen blir mer uppsluppen på Sothebys, samlas en grupp människor ute på de vindpiskade gatorna i New Yorks fem stora stadsdelar. Det är 2 500 frivilliga som ska räkna de hemlösa. Homeless Outreach Population Estimate eller HOPE som det förkortas, är ett initiativ av New Yorks borgmästare Michael R Bloomberg som arbetat fram en femårsplan mot hemlösheten.

HOPE 2008 är den sjätte räkningen i ordningen och man hoppas att trenden

från 2007 ska stå sig. Då hade nämligen hemlösheten för folk på gatan minskat med 15 procent jämfört med två år tidigare.

För de som räknas in kväll är inte de 35 000 som sover och bor på något av de många privata och offentliga härbergsställen – som finns runt stan, utan de som bokstavligen lever på gatan. I portar, parker, på tunnelbanan eller helt enkelt på trottoaren invid en husvägg. Målet är att den gruppen ska vara halverad till 2009.

VAD BEROR PÅ HEMLÖSHETEN på? Många av dem som saknar eget hem har ju faktiskt arbete och kan försörja sig.

Det enkla svaret är att lönerna är för låga och att pengarna inte räcker. Skenande hyror, höjda priser på mat och

bensin och en stor inflyttning till New York har fått omkostnaderna att skjuta i höjden.

Enligt National Low Income Housing Coalition, måste en familj i New York City tjäna runt 360 000 kronor om året för att ha råd med en tvårumslägenhet. Halften av alla hyresgäster i New York tjänar bara hälften så mycket.

Att jobba mer än heltid men ändå inte ha råd att bo skapar också många andra problem. Ett av dem är hunger. Var tionde newyorkebo har stora problem med att få pengarna att räcka till mat och över två miljoner människor är beroende av olika kommunala och privata matprogram. Inte sedan den stora depressionens dagar på 1930-talet har köerna till soppköken ringlat lika långa.

I sin första budget 1982 genomförde ▶

De fattiga har blivit berövade sina rättigheter, säger Janet Poppendieck.

Rasslet från varuvagnarna och rollatorer hörs i gryningen när folk kommer för att hämta sina matkassar.

president Ronald Reagan stora sociala nedskärningar på drygt 700 miljarder kronor. Man strök inom alla områden: inkomstbidrag, hälsovård, bostadsbidrag, arbetslöshetsersättning och hjälp med matkuponger, food stamps, åt dem som hade det sämst.

Administrationen hävdade att det inte rörde sig om nedskärningar utan bara om en nedskrivning av tillväxten. Resultatet blev dock detsamma: de fattiga blev än mer fattiga och de har inte hämtat sig än i dag. Soppöknen gjorde comeback och Reagans efterträdare som presidenter har inte gjort mycket för att avskaffa dem.

FÖR TIO ÅR SEDAN skrev Janet Poppendieck, professor i sociologi vid Hunter College of the City University of New York en uppmärksamrad bok om hunger i USA.

Sweet Charity? heter den. Jag träffar Janet Poppendieck en sen eftermiddag på ett kontor nere på Manhattan i närheten av Wall Street, de finansiella marknadernas mecka. Hon är en lång kvinna med intensiv blick och ett stort engagemang. Och hon bekräftar att allting har fortsatt att bli sämre för de fattiga under de tio år som gått sedan hennes bok kom ut.

– Redan då citerade jag Samuel Johnson som sa att världen är vänligare än jag trodde att den skulle vara men mycket mer orättvis, säger hon. Det är tyvärr fortfarande sant. Fattiga människor tvingas leva på välgörenhet sedan de blivit berövade sin rätt till mat, till husrum, till sjukvård och till en inkomst som de kan leva på.

Och givmildheten – välgörenheten – är intimt kopplad till de allt större orättvi-

sorna, hävdar Poppendieck.

– Att välgörenhet i dag är nödvändig för att en massa människor ska få sina mest grundläggande behov uppfyllda är både ett symptom på och en orsak till samhällets oförmåga att ta itu med den allt större ojämlikheten, säger hon. Man har tagit många steg tillbaka från idealen om det goda samhället för alla som vi ville skapa. Vägen av välgörenhet har gjort att kraven på grundläggande och radikala lösningar har tystnat. Det tycks ju fungera ändå.

EN VÄLGERENHETS KULTUR har uppstått som normaliserar fattigdomen och legitimerar den personliga givmildheten, menar Poppendieck. Genom att ställa upp och arbeta frivilligt, genom att samla in matkonserver från hushållen och ge av

sina pengar, får människor känslan av att de gör något gott för sina sämre lottade medmänniskor. I värsta fall blir det arbetet självpuffyllande och man sjunker ihop, tillfreds med sin egen godhet.

Och genom att visa upp och framhålla hur bra de privata initiativen fungerar kan politikerna dra sig undan sitt ansvar och slipper göra något åt de grundläggande problemen.

– Det är knappast en tillfällighet att fattigdomen har ökat i takt med välgörenheten, säger Janet Poppendieck.

Hon understryker dock att allt det arbete som utträttas av tiotusentals frivilliga tyvärr både är viktigt och nödvändigt för många överlevnad.

– Det finns en enorm massa god vilja och empati i landet och jag har rest runt i många år och mött människor som satsar

”Vågen av välgörenhet har gjort att kraven på grundläggande och radikala lösningar har tystnat. Det tycks ju fungera ändå.”

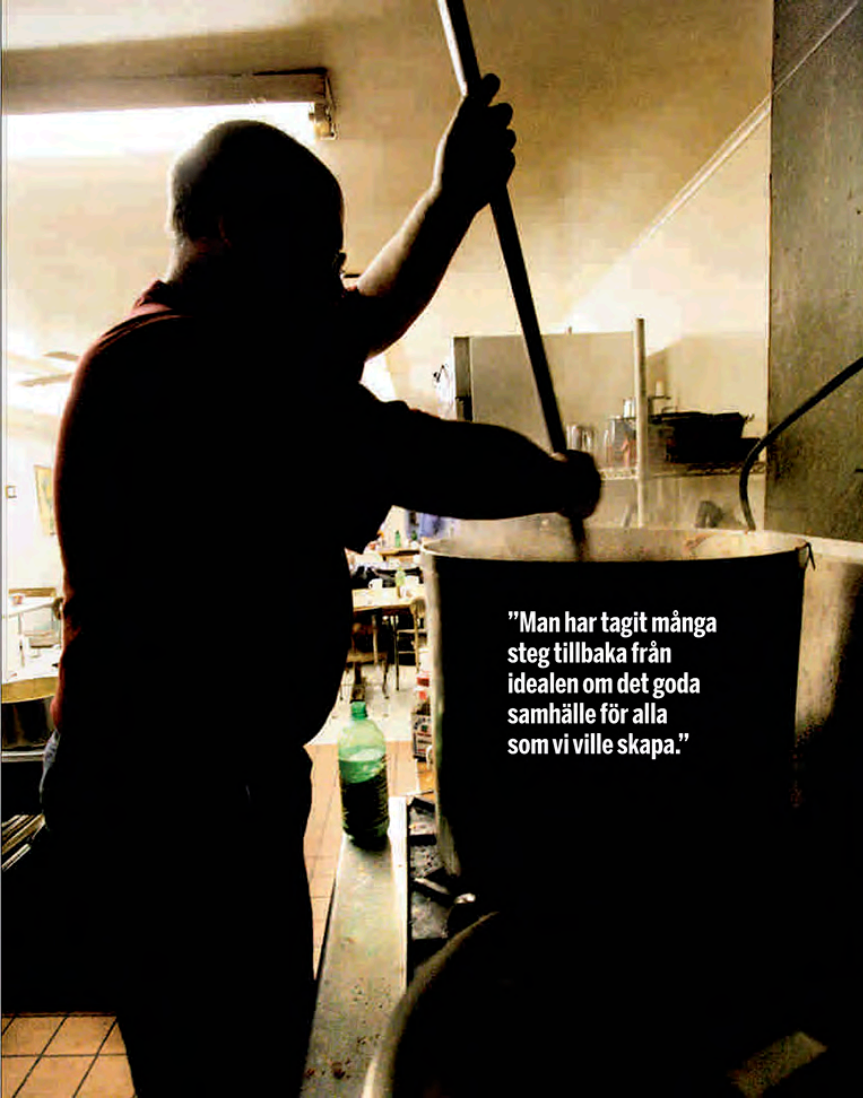
sin tid och sitt arbete på att hjälpa andra. Vad som nu behövs, men tyvärr saknas, är en kraftfull social resning för rättvisa och jämlikhet som syftar till att utrota fattigdomen i vårt samhälle.

– Först och främst måste folk få jobb med löner de kan klara sig på. De behöver

bättre skolor och utbildning för att klara av sådana arbeten. Och det behövs omfattande och generösa åtgärder för dem som inte kan arbeta. Vi behöver skolmat och matkuponger till dem som har det sämst ställt.

PÅ WILLIS AVENUE i South Bronx, ett slitet och hårt område där blåljus och skottlossning hör till vardagen, ligger Abraham House. En katolsk organisation som arbetar med att hjälpa interner från New Yorks fängelser tillbaka till samhället. Abraham House driver också ett food pantry och tidigt i gryningen varje lördag morgon organiserar syster Rita utdelning.

Det är fortfarande mörkt när kvinnorna kommer från kvarteren runt omkring. Från de stora hyreshusen mitt emot, the ▶

"Man har tagit många steg tillbaka från idealen om det goda samhälle för alla som vi ville skapa."

Redan i gryning börjas soppan koka på S:t Josephs house.

Skänkt mat kommer till ett stort centrallager i Bronx, The Food Bank.

project, och från rucklen på smågatorna. Tysta människor skjuter rasslande varuvagnar framför sig och bär på tomma väskor och korgar. Många är hispanics, mest mexikaner, några är afroamerikaner.

SYSTER RITA OCH HENNES medhjälpare övervakar att matkassarna, som snabbt packas ner i vagnar och korgar, blir rättvist fördelade. På en kvart är allt över. Rasslet från vagnarna dör bort och Willis Avenue ligger tyst och öde igen.

– Många familjer i området är beroende av den här maten, berättar syster Rita. Vad som finns i påsarna varierar med vad vi får tag i. Fast vi försöker förutom konserver, juice och torrvaror alltid att ha med färsk frukt och grönsaker. Ingen skräpmat. Den får de ju tag i ändå.

Food banks, stora centrala matförråd

”De kunde åtminstone åka hem och sova gott ett par timmar i medvetande om att de bidragit. Att de betalt tillbaka lite.”

skickar ut råvaror och konserver till food pantries, skafferierna som delar ut matkassar. Det sista ledet i kedjan är soppköken som serverar just soppa eller annan varm lagad mat.

Till soppköken kommer i första hand de som inte har någonstans att laga egen

mat, men också många ensamstående kvinnor med barn och pensionärer som har svårt att få pengarna att räcka till.

Det finns 3 000 soppkök och food pantries i New York City och många av de drygt två och en halv miljoner människor som lever under fattigdomsgränsen är beroende av dem för sin överlevnad.

PÅ EAST 3'D STREET på södra Manhattan driver organisationen Catholic Worker härberget S:t Josephs house där ett tiotal män bor. Några kvarter därifrån ligger Maryhouse, ett liknande hus för kvinnor. På S:t Josephs serveras soppa på vardagarna.

Redan i gryningen puttrar det i de enorma grytorna som står på gasspisen i köket. Det ligger öppet i anslutning till matsalen där några av de permanenta gästerna dricker sitt morgonkaffe. Cigaretter-

röken ligger som en dimma under taket.

Ingredienserna i soppan växlar, beroende på vad man får från matbanken. I dag verkar den bestå av lök, tomater och morötter. Vid halv tiotiden hörs röster utifrån och det börjar bli fullt på trottoaren. Siltna, skäggiga, skitiga existenser som är frusna och hungriga köar.

NÄR JASON ENAV de inneboende, till sist öppnar dörren måste han släppa in de hungriga gästerna i etapper. Matsalen rymmer bara ett trettiotal på en och samma gång så när de första åttio ut får de ge plats till andra som väntar utanför. Totalt är det ett hundratals gäster som får sin soppa.

Där jag sitter i tobaksröken och hör slamret från skedarna mot soppalltikarna, så tänker jag på kvinnan jag mötte på kasinokvällen. Den dyrt klädda, ilsket

rödhåriga dam i sextioårsåldern som naglade fast mig med gnistrande blick när jag försökte prata hunger i New York med henne.

– HUNGER! UTROPADE HON. Vilken hunger?

Det finns inga hungriga människor i New York. Och skulle du hitta någon som är hungrig så beror det på honom själv! På att han inte vill ta tag i sitt liv och börja jobba. Det stora problemet med det här landet är alla miljarder som vi öser ut i bidrag. Och den illegala invandringen. Titta på alla lata latinos som väller in över gränsen, som inte vill jobba utan bara få allt gratis. Skriv om dem i stället!

Hunger!? Bah!

Givetvis har hon aldrig satt sin Prada-klädda fot i ett soppkök på nedre Manhattan. Men hon fortsatte att mala på

med sin monolog om verkligheten. Om hur det egentligen är.

Egentligen var hon nog bara en liten livrädd och fördömsfull flicka utan en verklig kontakt med världen där ute. Hur mycket hon än tjänade och kunde resa.

INTE FÖR ATT MÅNGA HÄR verkade fundera över den svinkalla natten på gatan där räkningen av de hemlösa just pågick som bäst. Men de kunde åtminstone åka hem och sova gott ett par timmar i medvetande om att de bidragit. Att de betalt tillbaka lite. Hade paid back.

Och i gryningen väntade fondmiljarderna på marknaden på att bli förvaltade igen. På att bli ännu fler miljarder. Kanse faller några av de slantarna på dem som inga dollar har. Under nästa års Casino Night till exempel. ■